

DUBROVAČKA ZNANOST O RUKOPISIMA
U OSAMNAESTOM STOLJEĆU:
PISMA IVANA MARIJE MATIJAŠEVIĆA (1714-1791)
I MIHA RASTIĆA (1716-1768)*

Ivan Lupić i Irena Bratičević

UDK: 821.163.42.0:091>(497.584Dubrovnik)
Izvorni znanstveni rad

Ivan Lupić
Stanford University
Stanford, California
ilupic@stanford.edu

Irena Bratičević
Filozofski Fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb
irena.braticevic@ffzg.hr

U radu se prikazuju i u cijelosti objavljuju dosad nepoznata pisma koja su razmijenili Ivan Marija Matijašević (1714-1791) i Miho Rastić (1716-1768), dvojica oduševljenih ljubitelja i neumornih sakupljača dubrovačke književnosti. Budući da se u pismima isključivo govori o dubrovačkim rukopisima, ona u ovom radu služe kao podloga za raspravu o stanju dubrovačke znanosti o rukopisima u osamnaestom stoljeću kao i o stanju proučavanja dubrovačke rukopisne baštine danas. Posebna je zanimljivost ovih pisama u tome što su dijelom pisana i hrvatskim jezikom, čime se ističu kao izrazito rijedak svjedok domaćeg govora o dubrovačkim rukopisima prije devetnaestog stoljeća.

Ključne riječi: Dubrovnik; znanost o rukopisima; povijest hrvatskog jezika; pisma; Ivan Marija Matijašević; Miho Rastić

* Ovaj je rad financirala Hrvatska zaklada za znanost projektom *Hrvatska rukopisna kultura: djela, pisari, zbirke*, broj IP-2019-04-8566.

Kada počinje dubrovačka znanost o rukopisima? U strogo sustavnom smislu, dubrovačka kao uostalom ni hrvatska znanost o rukopisima još uvijek kako treba nije počela jer većina dubrovačke rukopisne baštine leži neproučena, međusobno nepovezana, neopisana i nedovoljno zaštićena, dok su opisi onih rukopisa koji su privukli pažnju bilo književnih proučavatelja bilo knjižničara neujednačeni i ponekad nepotpuni ili nepouzdana. Tako za rukopise u pojedinim zbirka ima-
mo zabilježene čak i najmanje tekstovne razlike u odnosu na objavljena izdanja književnih djela, što je i u svjetskim razmjerima nečuveno, a istovremeno u drugim zbirka nemamo ni osnovne popise građe.¹ Jedna od naših najbogatijih i najviše upotrebljivanih rukopisnih zbirki, ona Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, uopće nema objavljen katalog latiničkih rukopisa, pa njezini korisnici ovise o karticama ili o starim, priručnim popisima do kojih se dolazi posebnim zahtjevom i koji su prvenstveno namijenjeni djelatnicima Arhiva. U drugim zbirka objavljeni popisi više ne odgovaraju stvarnom stanju. Primjerice, rukopisnu zbirku Dominikanskog samostana u Dubrovniku opisao je koncem devetnaestog stoljeća Kosta Vojnović, i to samo djelomice, ali neki od rukopisa koje on spominje više nisu u dominikanaca.² Tražeći prije nekoliko godina u Dominikanskom samostanu sve rukopisne materijale vezane uz Gundulićeva *Osmana*, nastojali smo steći sveobuhvatan uvid u stanje zbirke i zabilježiti osnovne podatke o svakom kodeksu koji smo konzultirali. Shvativši što radimo, brižni knjižničari upozorili su nas da svoje podatke ne smijemo objavljivati jer da se radi na katalogu. Tko na katalogu radi i kada će katalog biti objavljen, to nam nije rečeno. I u drugim zbirka za koje nema kataloga obično se kaže da se na katalogu radi, a uz toliko rada na katalozima pravo je čudo da čak ni osnovnih kataloga još uvijek nema.

Dominikanska knjižnica u Dubrovniku posebna je, međutim, ne zato što se i u njoj radi na katalogu rukopisa, nego zato što se u njoj čuva jedan katalog rukopisa te zbirke iz osamnaestog stoljeća. Riječ je o još uvijek neobjavljenom djelu koje je 1751. sastavio Serafin Marija Crijević pod naslovom *Chirographotheca Coenobii S. Dominici de Ragusio Ordinis Praedicatorum sive Codices MSS. qui in Bibliotheca eiusdem Coenobii asservantur*.³ Kako navodi na naslovnici, Crijević je rukopise Dominikanskog samostana popisao, razdijelio ih je po sadržaju te je

¹ Za primjer kataloga koji detaljno uspoređuje tekst rukopisa s objavljenim književnim izdanjima, vidi Kastropil 1954. Za neke opće primjedbe o odnosu prema domaćoj rukopisnoj baštini u književnim izdanjima od devetnaestog stoljeća naovamo, vidi Lupić 2010 i Lupić 2012.

² Tako su se prema Vojnovićevu izvještaju (1896) u Dominikanskom samostanu nalazili rukopisi Ivana Luke Volantića koji su bili osnova za Volantićevo nikad objavljeno izdanje *Osmana*: talijanski predgovor, prijepis Sorkočevićeve dopune, komentari i tumač riječi. Danas se ondje više ne mogu naći; vidi Lupić i Bratičević 2017: 97, 125-127.

³ Današnja je signatura ovog rukopisa u Dominikanskoj knjižnici 34-IX-8. Spominje ga i iz njega citira već Vojnović (1895: 210; 1896: 17), a opisuju ga Kaeppli i Shooner

opremio kataloške jedinice raznim bilješkama. On je k tome napisao i uvod u kojem se donosi povijest knjižnice te je razradio sustav kratica koji mu je omogućio da osnovne podatke o rukopisima prikaže ujednačeno i sažeto. Pojedina slova označavaju je li rukopis na pergameni ili na papiru, je li ukrašen inicijalima te je li format folio, kvarto, oktavo, duodecimo ili sekstodecimo. Razvedenost bilježaka uz pojedine rukopise ovisi o tome koliko se rukopis Crijeviću učinio zanimljiv ili važan. Čak i kada je opis kratak, kao u slučaju jednog rukopisa Gundulićeva *Osmana*, on nam je dovoljan da ustanovimo da taj rukopis danas više nije u Dominikanskoj knjižnici jer je opisan kao rukopis u četvrtini (kvarto), dok je format jedinog rukopisa *Osmana* koji se još uvijek čuva u samostanu polovina (folio). Sačuvani folio-rukopis *Osmana* u ovu je zbirku dospio nakon što je Crijević sastavio svoj katalog, što možemo bez ikakve sumnje potvrditi identifikacijom njegova prepisivača, dominikanca Inocenta Nikole Skorsura, koji je djelovao tek u drugoj polovici osamnaestog stoljeća.⁴ No i sam Crijevićev podatak o formatu pružio bi nam dovoljan i vrijedan negativni dokaz. Kako rukopisi na narodnom jeziku nisu Crijeviću bili prioritet, njegov je opis danas nedostupnog ili možda čak i propalog *Osmana* nažalost minimalan, ograničen na opasku da se Gundulić s pravom može smatrati ilirskim Vergilijem.⁵

To, međutim, nipošto ne znači da je Crijevićeva znanost o rukopisima bila površna, nego samo da je bila neujednačena i u određenoj mjeri vođena njegovim vlastitim interesima. S koliko je pažnje Crijević proučavao rukopise koji su ga više zanimali lijepo se vidi iz jednog mjesta u njegovoj *Dubrovačkoj biblioteci*, gdje razrješava dvojbu oko autorstva nekog *Komentara na poslanice sv. Pavla* tada čuvanog u Dominikanskoj knjižnici: *Komentar* je pripisivan Grguru Dubrovčaninu, a pod tim se imenom katkad razumijevalo Grgura Budislavića Natalija, koji je živio sredinom šesnaestog stoljeća. Crijević otklanja mogućnost da je ovaj *Komentar* pisan Natalijevom rukom, a zatim i mogućnost njegova

1965: 14-29 te Krasić u Crijević 1975-1980, I: XXXV. Rukopis je pisan Crijevićevom rukom.

⁴ Lupić i Bratičević 2017: 125.

⁵ Crijevićev opis Gundulićeva *Osmana* glasi: »Ioannis Gundulę Ragusini Patricii Poema epicum Illyrico uersu compositum, et inscriptum *Osmanus*, nam huius Turcarum Imperatoris res gestas celebrat Poeta qui merito Illyrici Virgilii nomen, et famam obtinuit.« Crijević spominje i druge rukopise na narodnom jeziku koji se danas nažalost više ne nalaze u Dominikanskoj knjižnici; primjerice, jedinica koja prethodi *Osmanu* opisuje jedan rukopis Vetranovićeva *Posvetilišta Abramova* za koji Crijević tvrdi da je pisan u šesnaestom stoljeću (»ad seculum XVI pertinet«). To ne znači da je rukopis propao, nego je možda tek promijenio mjesto boravka. Postoje, naime, slučajevi u kojima se rukopis nekoć u Dominikanskom samostanu danas može locirati u drugoj zbirci. Primjerice, epistolarij Ivana Ravenjanina danas je rukopis II. c. 61 Arhiva HAZU u Zagrebu, a upravo je Crijevićev opis tog rukopisa omogućio da se prepozna njegovo negdašnje dominikansko boravište, o čemu vidi Kniewald 1957: 87-90.

autorstva: »Sasvim je sigurno«, piše Crijević, »da onaj *Komentar* koji se pripisuje bratu Grguru Dubrovčaninu nije pisan rukom Natalija, čije oblike slova [*litterarum formas*] jako dobro poznajem iz drugih spisa; štoviše, po samom pismu [*ex ipso caractere*] čini se kudikamo stariji.«⁶ Na drugom mjestu u *Dubrovačkoj biblioteci* Crijević se zaustavlja kako bi progovorio o žalosnoj sudbini rukopisne kulture, a njegova lamentacija najbolje je svjedočanstvo ne samo njegove posvećenosti rukopisima nego i kulturne isključenosti koju takva posvećenost često podrazumijeva. Crijevićeva gorčina potaknuta krivim razumijevanjem tehnološkog napretka nije izgubila ništa od svoje relevantnosti:

Kodeksi od pergamene pisani rukom i po običaju onih vremena ukrašeni zlatom i crvenom bojom, te još više oni od papira, koje se pisalo s manje dotjerivanja, na koncu su izgubili na vrijednosti jer su zahvaljujući izumu tiska knjige otisnute na papiru postale dostupnije i cijenom povoljnije. Toliko su, naime, rukopisni kodeksi izgubili na vrijednosti da ih se onako skupocjene razvezivalo kako bi se njihovi listovi upotrijebili za omatanje i pokrivanje papirnih knjiga, ponajviše inkunabula, a rukopisnih kodeksa je tada još uvijek bilo više. Tako se dogodilo da su propali stari spomenici pismenosti koje su najučeniji ljudi ostavili i povjerali budućim naraštajima. Zato se s knjigama koje su omotane takvim pergamenama ophodim ne bez srama i neke potresenosti duše – da ne kažem gorčine – osobito kada mi u ruke dođe tiskana knjiga nimalo ili prosječno učena, a omotana dragocjenim ostacima Svetoga pisma, obrednih knjiga, svetih otaca ili antičkih pisaca. Sjećam se da sam jednom vidio jednoga starca, inače čestita čovjeka koji se puno trudio oko općeg dobra, kako rukopisne knjige razvezuje i otire mokrom spužvom da bi njihovu pergamenu upotrijebio u druge svrhe. Unatoč tomu što sam bio mlad, ja sam zbog takvog postupanja negodovao, na što mi je on odgovorio da su knjige koje zbog težine rukopisa više nitko ne čita beskorisne i bezvrijedne. No kad sam ih ja pred njim počeo čitati, i to lako i brzo, on se posramio i odustao od onoga što je radio. Prekasno, jer mnoge je kodekse već prije bio rastvorio i uništio. Ne samo u Dubrovniku – svugdje, pa čak i u najistaknutijim bibliotekama, stare su knjige pretrpjele istu ovakvu krajnje nepravednu i za učenost pogubnu sudbinu.⁷

⁶ Crijević 1975-1980, II: 119. Nismo uspjeli ustanoviti o kojem je rukopisu riječ niti mu ima traga u objavljenim katalozima; vidi Vojnović 1896 i Kaeppli i Shooner 1965. Materijalna potvrda Crijevićeva bavljenja Natalijevim autografima nalazi se, utvrđujemo, u rukopisu 169 Arhiva Male braće u Dubrovniku (nadalje AMB), gdje na str. 768 Crijević bilježi podatak o Natalijevu autorstvu. Riječ je o Natalijevoj raspravi o Gracijanovu *Dekretu*, za koju Brlek (1954) ustanovljuje da je, kao i rukopis Cod. lat. 236 Sveučilišne knjižnice u Bologni, pisana Natalijevom rukom. Prijevodi su kroz čitav rad naši.

⁷ Crijević 1975-1980, I: 38.

Nevolja je s proučavanjem sramežljive dubrovačke znanosti o rukopisima u osamnaestom stoljeću u tome što su dokazi o bavljenju rukopisima najčešće propali, ponajviše zato što su i sami bili rukopisne naravi, a ostali su nam tek rijetki i uglavnom nepovezani tragovi. No i takvi tragovi sasvim nam dovoljno pokazuju koliko toga ne znamo o pažnji koja se u osamnaestom stoljeću pridavala rukopisima. Umjesto povijesne rekonstrukcije ponekad smo osuđeni na povijesnu maštu. Primjerice, naše bavljenje Volantićevim priređivanjem Gundulićeva *Osmana* pokazalo je ne samo koliko je Volantić bio napredan u svojim shvaćanjima predaje teksta nego s koliko je truda nastojao ustanoviti koji su rukopisi preživjeli, u kakvu su stanju, mogu li se datirati te kako se međusobno slažu njihovi tekstovi.⁸ Ako u Crijeviću imamo povjesničara i knjižničara koji prvenstveno pristupa opisu samostalne zbirke, njemu izravno dostupne, u Volantiću imamo priređivača čiji posao isključivo počiva na znanju o rukopisima koji kolaju i koji su razasuti po različitim zbirkama. Volantić je do svog znanja morao dolaziti sporo i mukotrpno, pa nas zbog toga golemi opseg njegova istraživačkog i opisivačkog rada, od koga su preživjeli samo dijelovi, mora dodatno impresionirati.

Priređivačko djelovanje Ivana Luke Volantića događa se kada je u Dubrovniku već postojala svijest o tome da rukopise treba ne samo sakupljati nego i proučavati. U tome je poslu najistaknutija figura prethodne generacije bio isusovac Ivan Marija Matijašević. Specifičnost je njegova bavljenja dubrovačkom rukopisnom baštinom u tome što nije lako povući crtu između njegova privatnog i njegova institucionalnog, isusovačkog djelovanja. Naime, poznato nam je da je Ivan Marija skrbio za velik broj rukopisa koji su u zbirku dubrovačkog Isusovačkog zavoda dospjeli upravo od njegova strica Đura Matijaševića.⁹ Među tim rukopisima po svoj se prilici našla i Đurova korespondencija, koju je Ivan Marija sredio i uvezao te mjestimice vlastitom rukom prepisao ili komentirao pojedina pisma kako bi epistolarni portret njegova strica bio što potpuniji. Ta korespondencija, koja se danas čuva u Arhivu Male braće u Dubrovniku u četiri golema sveska, jedno je od najbogatijih svjedočanstava o živom interesu za rukopise u Dubrovniku na početku osamnaestog stoljeća.¹⁰ Vrlo je malo iz te korespondencije objavljeno. Primjerice, takozvani »Grizićev izvještaj o dubrovačkim književnicima« koji je početkom dvadesetog stoljeća objavio Petar Kolendić te koji se kao takav citira i u najnovijoj znanstvenoj literaturi, nije ništa drugo nego odlomak iz jednog ovećeg pisma koje je Đuro Grizić uputio Đuru Matijaševiću.¹¹ Takvih je pisama

⁸ Lupić i Bratičević 2017.

⁹ O još uvijek nedovoljno osvijetljenoj povijesti rukopisne zbirke starijeg i mlađeg Matijaševića vidi Lupić 2012: 922-924.

¹⁰ Kako ustanovljuje Lupić (2012: 922, bilj. 74), riječ je o sljedećim signaturama u Arhivu Male braće: 313 (sv. I), 426 (sv. II), 427 (sv. III) i 312 (sv. IV).

¹¹ Kolendić 1906-1907. Grizićevo pismo Matijaševiću pisano je 30. rujna 1724, a danas se nalazi u rukopisu AMB 426: 357-362. Kolendić kao signaturu navodi broj 424.

na razne načine zabavljenih književnošću mnoštvo, i u njima su rukopisi vrlo čest predmet razgovora. Na primjer, u nekoliko pisama koja su razmijenili Đuro Matijašević i Ivo Natalić Aletin tema je dubrovački pjesnik Nikola Nalješković, a iz tih pisama vidimo ne samo kako je Đuro Matijašević, za koga smo nedavno saznali da je prepisivao Nalješkovićeve djela, dolazio do predložaka nego i kako je nakon Nalješkovićeve smrti raspućana njegova imovina te gdje su završili njegovi rukopisi. Ti podaci bit će korisni kad se bude priređivalo kritičko izdanje Nalješkovićeve djela, čija je rukopisna predaja vrlo složena i još uvijek nedovoljno proučena.¹²

Dok je Ivan Marija Matijašević složio, upotpunio i uvezao korespondenciju svoga strica Đura, njegova vlastita korespondencija nije doživjela sličnu sudbinu i dosad je, koliko nam je poznato, vrlo malo proučavana. Jedan se njezin dio, međutim, ipak sačuvao, a za našu raspravu osobito je zanimljivo nekoliko pisama koja su izmijenili Ivan Marija i Miho Rastić, njegov suvremenik i oduševljeni prepisivač i sakupljač stare dubrovačke knjige.¹³ Posebna je vrijednost ovih pisama u tome što su dva od tri pisma pisana na hrvatskom jeziku. Naime, u golemim svescima korespondencije Đura Matijaševića jezik je gotovo isključivo talijanski, a hrvatski se obično javlja tek ponekom rečenicom, osobito kad ton postane šaljiv ili intiman, i dakako u citatima koji se prepisuju iz knjiga i rukopisa o kojima se Đuro dopisuje sa svojim prijateljima.¹⁴ Takva je situacija i u preživjeloj

¹² O stanju proučenosti rukopisne predaje Nalješkovićeve djela vidi Lupić 2010 i Lupić 2012. U potonjem se radu (919-922) identificira Đuro Matijašević kao prepisivač jednog kodeksa Nalješkovićeve djela, za koji se na istom mjestu ustanovljuje da je do nas došao naknadno rastavljen na dva dijela i sačuvan u dvije različite rukopisne zbirke: jedan dio kao rukopis R 5185 Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (nadalje NSK), a drugi kao rukopis I. b. 73 Arhiva HAZU u Zagrebu. Matijašević je Nalješkovićeve djela očito i rado čitao jer po pamćenju sasvim točno citira dva stiha iz jedne Dimitrovićeve poslanice Nalješkoviću, koja je kao i druge poslanice upućene Nalješkoviću uvijek bila prepisivana kao dio Nalješkovićeve epistolarnog opusa. Za podatke o Nalješkoviću i njegovim preživjelim tekstovima vidi Aletinovo pismo od 5. kolovoza 1728. i Matijaševićev odgovor od 7. kolovoza iste godine, oba u rukopisu AMB 313: 559-566.

¹³ Matijaševićeva korespondencija sačuvana je u AMB, i to pod sljedećim signaturama: 2332, 2334, 2340-2344. Nema joj spomena u radovima koji se bave Matijaševićevom rukopisnom ostavštinom (Deanović 1951; Deanović 1952; Lučić 1992a; Lučić 1992b; Lučić 1993; Tatarin 2009), a dosad su iz nje objavljena jedino pisma Rajmunda Kunića Matijaševiću u Miović-Perić 1996. Korespondencija sadrži oko 250 pisama upućenih Matijaševiću, nerijetko popraćenih nacrtima njegovih odgovora. Uz nešto članova šire obitelji među korespondentima se ponajviše susreću Dubrovčani u Italiji i talijanski isusovci, poput nekadašnjeg Matijaševićeva učitelja u Rimu, Girolama Lagomarsinija, čija su pisma danas izdvojena u zaseban svežanj. Dio koji obuhvaća Rastićeve pisma nalazi se u rukopisu 2343. Za Rastićeve biografiju vidi Vekarić 2015: 148-149.

¹⁴ Tako mu se Aletin u pismu od 4. srpnja 1714. tuži: »Spim à piscem, ako neufamiesc legat prisrimi, stracco dalla fatica diurna uengo destituto anche da sensi. Satuoraiumise occi,

korespondenciji Ivana Marije Matijaševića, gdje je talijanski jezik norma. Upravo zato ova dva pisma Matijaševića i Rastića dobivaju dodatnu važnost jer u njima dva naša istaknuta kolekcionara i prepisivača progovaraju o rukopisima kojima su i jedan i drugi posvetili mnogo vremena ne na talijanskom jeziku, kojim obično komuniciraju, nego na jeziku tih rukopisa. I ovdje nam materijalni tragovi golicaju povijesnu maštu jer nam daju naslutiti koliko je bogata i razvedena morala biti pisana komunikacija o rukopisima čak i unutar Dubrovačke Republike te koliko je malo od te komunikacije preživjelo.

Epistolarna epizoda koja nam se sačuvala dogodila se 1756. godine, a počinje – iako bi pravilnije bilo reći nastavlja se – pismom Miha Rastića uz koje on Ivanu Mariji vraća rukopise *Biglisanja sv. Bernarda*, *Jeđupke* Andrije Čubranovića te pjesama Paska Primovića. Pismo zatim prelazi na rukopis koji Miho šalje Ivanu Mariji, a zanesenost ovog ljubitelja dubrovačke starine tolika je da on završava jednom osmeračkom pjesmicom u kojoj su junaci prepisivači i vlasnici rukopisa:

Nu moli [misli se Miho] u isto doba da dobrota tvoja milostiva bude mu oprostiti na njegovo cknjenje do dan današnji, bijuši je bio mnogo zapleten od nenadnijeh nezgoda ovega svijeta, a najveće cječ nemoći koja mu je bila u kući i tkoja mu nije dala misliti od Helikonam ni od Parnasu. Ali sadara kad dobrota Božja pomilovala ga je i izubavila ovijeh suprotiva, oničas za nemajnkat svomu držanstvu i za izvršiti zapovijedi oca tako izvrsna, posila mu rečene pjesni od mudrijeh pjevoca slovinskih moleći ga da opeta, kadar se bude njima doslužio, budu mu povraćeni jer, bijuši ne dobro pisani, uzmoгу biti ispočetka pripisani od istoga. Utoliko moli tvoju dobrotu da bi mu činio imat onu komediju aliti operu u libarcu vezanu tkoju mu pohvaliste onadara kadar se hotio odijeliti iz vašega pribivališta, i za sadara ne pita drugo dokle ne bude ista povraćena.

A i kad bude povraćena,
kako može do vik vika

à penna pada if ruke, ersmo na cetær urre nochi, mi fermo dunque« (AMB 313: 87). Pismo pak od 13. prosinca 1716, pisano talijanski, završava riječima: »Cestitivamti Bofcich na Dubrovacku if svega særza: jeda Bog da i zærgljeni klobuk, kakosu vasca dostojanstva, i moje posfcude« (AMB 313: 197). Ignjat Gradić 11. rujna 1720. Matijaševića obavještava: »Ho fatto un panegirico di *Santa Cattarina* da Siena, e dettolo il giorno della sua festa nella Chiesa della medesima. Le monache sono rimaste fapágnjene« (AMB 426: 345), dok mu Rajmund Gallani, nakon što je primio vijest da je postavljen za novoga dubrovačkog nadbiskupa, 2. listopada 1720. piše: »Con raggione posso adesso replicare à *Vostra Signoria* cio che vna volta scrisse il *Signor Damjano Ohmuchieuich* al suo *quondam Signor Padre*: Curuichiu Dum Ghiuro, kobiti rekò, da tuoj Remo bi^t^chie vcignen, ne, Conte, Ducca, e Marchese, mà Arkibiskup v Dubrovnik« (AMB 427: 53). Jedno od Matijaševićevih rijetkih pisama u cijelosti na hrvatskom jeziku, upućeno dumnama sv. Klare, objavio je Deanović 1935: 108.

biti od mene umoljena
tvoja dobrotu, tvoja dika?

Ne zna slijepac upravjati
svoj drum putim pravijeme,
nit je Mihi dano znati
pisma u shranam tvojjjeme.¹⁵

Iako Miho i Ivan Marija razmjenjuju i dijele, ipak je iz zaključka ove pjesmice jasno da Miho ne zna što se sve krije u zbirci njegova prijatelja i da pokušava ako ne drugačije a ono pjesmicom doći do žuđenog rukopisa.

Nije jasno kakvu je to komediju Ivan Marija hvalio i tako probudio želju u svom prijatelju. U odgovoru na ovaj neodoljivi upit Ivan Marija nastupa službeno, jer slatkorječivih se iskušenja treba posebno paziti. Komedija, međutim, postaje tragedija:

Bivši vi dobro vješti našijem redovničkim naredbama, domisliti ćete se lasno za cječ česa ne šlju vam žuđenu trađediju. Ova je postavljena u našoj knjižnojshrani i toga radi van našega stana pustit se ne može. Kad vi uzbudete u gradu, vrhu toga ćemo govoriti za iznaći način da i u tomu vaše želje uzbudu namirene. Utoliko čim se tamo nahodite, šljem vam lijep rukovet pjesni Dinka Zlatarića i Šimuna njegova sina, koje vašom lijepom rukom pripišivši neće vam nestati ugodne zabave za uzmožiti pjesnive vaše rukopise. Kad uzbudete te dopripisati, iskat ću što god drugo čijem vas počastiti. Na svrhu molim vas da mi pišete jeste li što god isprosilili rukopisa g. Mata Marojeva aliti d. Balda Pervani.¹⁶

¹⁵ AMB 2343; za verziju u izvornoj grafiji vidi Pismo 1 ispod. Pjesmice ove vrste, sa svjedočanstvima o prepisivačkom radu i posuđivanju rukopisa, u devetnaestom su stoljeću razmjenjivali Luka Pavlović i Stjepan Marija Tomašević (Kastropil 1954: 16-19; Koresp. 136 i 137 Znanstvene knjižnice u Dubrovniku), a sasvim je moguće da je njihovo pjevanje nadahnuto pjevanjem njihovih rukopisnih prethodnika. Naime, Luka Pavlović sigurno je imao pristup zbirci samostana Male braće pa se tako u nekim njezinim rukopisima i danas može naići na Pavlovićevu ruku: na primjer, u Ferićevu rukopisu AMB 122 *Orlaču riđanku* na margini Pavlović atribuiru Mavru Vetranoviću, a u AMB 152 eklogu *Pir Rumenke i Miljena Ignjatu Đurđeviću*. Rukopis AMB 429, koji je bio u Matijaševićевой zbirci, sadrži Pavlovićevu bilješku na str. 399. U Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku pod brojem 792 čuvaju se Pavlovićeve radne bilježnice s popisima autora i djela i s podsjetnicima da napravi prijepise nekih franjevačkih rukopisa.

¹⁶ AMB 2343; za verziju u izvornoj grafiji vidi Pismo 3 ispod. Ovdje, kao i u sljedećem navodu iz ovog pisma, donosimo Matijaševićev ispravljeni tekst.

I tako se jedna neostvorena želja, Mihova želja za komedijom odnosno tragedijom, preko obećanja pretvara u drugu želju – za rukopisima onih, Mata Marojeva i Balda Pervani, koji su vjerojatno bili bliskiji Mihi nego Ivanu Mariji pa su onda i njihove zbirke bile Mihovim pjesmicama lakše otključavane.

Nije lako odgonetnuti što Ivan Marija misli kada kaže da se rukopis ne može iznositi iz knjižnice. Je li to zato što je postojao dio rukopisnog blaga u Isusovačkom kolegiju koji se nije davao van ili je posrijedi drama koja baš ne bi bila prikladna za čitanje? U istom pismu saznajemo, naime, da Ivan Marija čita i ono što ne bi trebao, a tek nakon ugodnog čitanja lamentira nad onima koji su svoji divni jezični dar trošili na prijekora vrijedne taštine:

Primjerio sam vašu *Jegjupku* s mojim starijem rukopisom i našo sam veće drobnijeh razlikosti meni korisnijeh. Toga van uzrio sam er u vašemu pripisu jedna je priskočena četveroretka, aliti struka, ku ću vam poslati pripisanu kad vam povratim vaše milosti. Šteći ovu prilijepu pjesan i ostale njoj prikladne, mnokrat sam uzdahnuo žaleći naš vik u komu rodni slavni jezik toli ružno u zabitje vidi se pometnut, nu još veće poboljevši se na naše stare ki, urešeni tolikijem umom i načinom u pjesni, višnje dare u taštine ne malo štetne i prikorne obratiše, sebi i družijem prirok tvoreći. Teško njima ako na brijeme ne iskajaše svoje mladodne zahode.¹⁷

Jasno je iz navedenog odlomka da je ljubav prema rukopisima za ovu dvojicu Dubrovčana uvijek prvenstveno bila ljubav prema književnosti. Tekstovne varijante za njih su »drobne razlikosti«, a preskočene četveroretke rane koje se liječe pažljivom usporedbom i dopisivanjem. Čak se i tiskana knjiga može liječiti rukopisnom. Odgovarajući na upit o Gundulićevoj *Arijadni*, tiskanoj 1633. godine, Matijašević piše: »Imam pri rukah jedan taki pritešten pripis, nu vas razdrt i ištećen: veselim se dake da ste se vi cijela dobavili rukopisa, po komu moć ću lasno izvidati rane ovega našega pripisa ter iskrpiti njegove razdrtine.«¹⁸

Vidati rane i krpiti razdrtine: u te dvije slike sažimlje se bit hrvatske znanosti o rukopisima, kako u osamnaestom stoljeću tako i danas. Razdrta prošlost u pismima Mihovim i Ivana Marije ima dva lica: jedno je moralna zalutalost kojoj pristupa isusovačka stega, i sama njome donekle zavedena, drugo je slava vremena koje je prošlo i koje je zamijenjeno nečim gorim. No oba lica govore istim jezikom, a ljubav prema tom jeziku objedinjuje i daje snagu čak i kad su vremena okrutna i rukopisima nesklona. Svoj sud o svom vremenu dao je Rastić, znakovito, u pismu na talijanskom jeziku:

¹⁷ AMB 2343; za verziju u izvornoj grafiji vidi Pismo 3 ispod.

¹⁸ AMB 2343; za verziju u izvornoj grafiji vidi Pismo 3 ispod.

Tri različita spjeva koja mi je u dva navrata darovala Vaša Velečasnost zaslužuju da ih se pohrani među dragulje i bisere ili među najdragocjenije urese ovoga svijeta; no ako kod mene i ne budu takve sreće, barem ću ih s najvećom pomnjom paziti i čuvati. Pjesme Kastratovića i Ivana Frana Gundulića jasno pokazuju izvrsnost svojih autora, ali ona oca Ignjata Gradića naslovljena *Plam sjeverski* toliko me iznenadila da sam se više puta vraćao da ponovno pročitam njegovo ime jer, da Vam kažem istinu, nisam tako nešto očekivao od tog našeg isusovca. Ukratko, veoma sam Vam zahvalan kako za pjesničke sastavke tako i za Vaš prepisivački trud, kojim je Vaša prekomjerna dobrotu premašila granice našega običaja da samo posuđujemo jedan drugomu ono što imamo kako bi se naponi naših starih, kojima se istaknuše, spasili od vječnog zaborava. Jer u Dubrovniku se danas u svemu živi po modi: iskrenost naših predaka, ispravnost njihove vladavine, učenost koju dostigoše, djela koja nam ostaviše, osobito na slavenskom jeziku – sve to sada biva prezreno. Puše vjetar iz Francuske; kava je po kućama, blješte talijanska odijela; ono što nije strano, ne sviđa nam se. Ja pak, koji nisam takav neprijatelj starine i lijepih djela naših predaka, htio bih da od mene Vaša Velečasnost potpuno slobodno zahtijeva one sastavke odnosno pjesme na ilirskom jeziku koje Vam se najviše sviđaju, kako zbog njihove izvrsnosti tako i zato da Vaša knjižnica ne bude lišena svega onoga što imam i čime bih Vam mogao služiti.¹⁹

I u Matijaševićvim i u Rastićevim pismima osjeća se izvjesna jezična bespomoćnost jer obojica su svjesni da su u svojoj rodnoj sredini naslijedili jezik koji više nije sasvim nalik jeziku sačuvanom u starijim književnim djelima. I kada se trude pisati na hrvatskom, čini se da misle na talijanskom. Naime, mnoge su njihove sintaktičke tvorbe doslovni prijenosi iz talijanskog jezika. Utoliko je dirljivija Rastićeva lamentacija nad vremenom koje prolazi i običajima koji nestaju jer u tom činu žalovanja on zamišlja predmet svoje ljubavi kao da je još uvijek autentično prisutan pa mu tek sada, pod pritiskom drugih, izmiče iz ruke. On tako i sebe i svoga prijatelja zapravo tješi, a u njihovoj zajedničkoj čežnji jezik kojemu se dive i kojemu žele biti čuvari kao da postaje ponovno živ. Njegova živost nalazi se u rukopisu koji se razmjenjuje i u ruci koja ga iznova prepisuje.

¹⁹ AMB 2343; za izvornik vidi Pismo 2 ispod.

Pismo 1: Rastić Matijaševiću, 5. travnja 1756.

Pismo Miha Rastića upućeno 5. travnja 1756. iz Trstenoga Ivanu Mariji Matijaševiću u Dubrovnik sačuvano je u rukopisu broj 2343 Arhiva Male braće u Dubrovniku. *Biglisanje sv. Bernarda*, koje se spominje na početku pisma, objavio je Matijašević u prijevodu Andrije Paulija iz 1752. u knjizi naslovljenoj *Srce prisveto Jezusovo* (Venecija, 1783). Zanimljivo je znati da je Matijašević već dakle 1756. bio u posjedu ovog prijevoda. Što se tiče *Jeđupke*, u Arhivu Male braće jedan primjerak ovog djela prepisan Rastićevom rukom uključen je u oveći zbornik dubrovačkog pjesništva koji je Rastić nazvao *Poskupak aliti razlika pjevanja raspršana po Dubrovniku*, zaključen 1758. godine (rukopis broj 66). Tu Rastić bilježi da je *Jeđupku* prepisao »iz štampana libarca« (o zbrci s izdavačima spomenutima u ovoj Rastićevoj bilješci vidi Lupić 2016: 79). Dva kodeksa s Primovičevićim pjesništvom nekoć u vlasništvu Ivana Marije Matijaševića nalaze se danas u Arhivu Male braće pod brojevima 156 i 556. O prijepisima *Sunčanice* vidi uvodnu bilješku uz Pismo 3 ispod. Kratice u transkripciji razriješene su kosim slovima.

*

Li 5. Aprile 1756. Canosa

Miho Rastich posdrav posila Matu Mattei ozu Druŕcbe Jessusove, i povrachiamu Bighlissagne *Svetoga Bernarda*, tkoemuie bilo saimano, i saiedno posila Jeiupku svud hfaglienu Andrie Ciubranovichia, i vechie Piessân Pasce Primoevichia. Nu molli ù isto dobba da dobrotta tvoia milostiva buddemu oprostiti na gnieghovo zkniegne do dan danascgni, biuscie bio mnogho sapleten od nenadgnieh nesghodâ ovegha svieta, a naivechie ziech nemochi, koiamuje bila u kuchi, i tkoiamu nie dala misliti od Heliconam, ni od Parnassu. Alli sadara kad dobrotta Bosgia pomilovagae, i isubavila ovieh suprotivâ, onni cias' sa nemainkat svomu darŕcianstvu, i sa isvarfciti sapoviedi Oza tako isvarsna, possilamu recenne Piesni od mudrieh Pievoza Slovinskieh; molechigha, da opeta kadarse budde gnimma doslufgio, bud-dumu povrachieni; ier biusci ne dobro pisani, usmoghu bitti ispocetka pripisani od istogha. U toliko molli tvoiu Dobrotu dabimu cinio imat onnu Comediu alliti Operu u libarzu vessanu tkoiumu pohfaliste onadara, kadarse hotio odieliti if vascegha pribivaliscta: i sa sadara nepita drugho, dokle nebudde ista povrachiena.

A i kad budde povrachiena

Kakko mofge do vik vikâ

Bitti od menne umogliena

Tvoia dobrotta, tvoia dika?

Nesna Sliepaz upravciati

Svoi drum putîm pravieme;

Nittie Mihu dano snatti

Pismâ, u shrannam tvoieme.

[Dodano poprijeko na lijevom rubu:]

Nu akotie po srechi occitovano, tkoie sklopio liepu onu Comediu, immenovanu Suncianiza gdje ulassi sa Prologha Noch u oblaku; i onna opeta druga tkoiaise sove Ariadna ostavgliena od Tessea, sa tkoie dvie Comedie mnoghote mollim dabimi cinio snatti tkoie bio gnihov prisrechni Piesnik, i kogasu godifcta bile sklopienne, alli od tkoie Drufcine prikasane u ovemu nalcemu Gradu.

Pismo 2: Rastić Matijaševiću, 2. svibnja 1756.

Pismo Miha Rastića upućeno 2. svibnja 1756. iz Trstenoga Ivanu Mariji Matijaševiću u Dubrovnik sačuvano je u rukopisu broj 2343 Arhiva Male braće u Dubrovniku. Kao što se vidi iz bilješke dodane Matijaševićevom rukom, on je na ovo pismo odgovorio 18. svibnja, a nacrt njegova odgovora se i sačuvao (vidi ispod, Pismo 3). Rastićevo je pismo na talijanskom jeziku, ali je ponovljena molba da mu Matijašević javi što zna o autorstvu *Sunčanice* i *Arijadne* pisana na hrvatskom. Kratice su razriješene kosim slovima.

U pismu se izrijekom spominje pjesništvo Antuna Kastratovića, Ivana Gundulića i Ignjata Gradića. Antun Kastratović autor je jedne od pohvalnih pjesama na početku izdanja Gundulićevih *Pjesni pokornih kralja Davida* (Rim, 1621). Osim toga napisao je i pjesmu protiv svjetovne ljubavi koja se u rukopisima javlja pod različitim naslovima. Prijepis te pjesme koji je kod sebe imao Matijašević nije pisan njegovom rukom, a sačuvan je kao dio jednog od Matijaševićevih zbornika u kojima su uvezani različiti prijepisi (AMB 202). Rastićev prijepis iste pjesme nalazi se u rukopisu AMB 66, već spomenutom Rastićevom *Poskupku* (vidi gore, bilješka uz Pismo 1).

U AMB 66 nalazi se također prijepis Gradićeve pjesme *Plam sjevski*, i to većinom pisan rukom upravo Ivana Marije Matijaševića. Posrijedi je vjerojatno prijepis koji se spominje u ovom pismu, a koji je Matijašević poklonio Rastiću te ga je potom Rastić uklopio u zbornik zajedno s novijim prijepisima drugih književnih djela. Zanimljivo je da je Matijaševićev prijepis nastao u Rimu 1730. godine. Sasvim je sigurno iz ovog prijepisa nastao prijepis koji se danas nalazi u rukopisu AMB 153, o kojem Brlekov katalog ne donosi ništa podrobnije, ali za koji možemo ustanoviti da je pisan rukom Franatice Sorkočevića, čija nam je ruka poznata iz drugih, potpisanih prijepisa (usporedi, na primjer, rukopis NSK R 3119; za ovjeru se također služimo pismom Franatice Sorkočevića Josipu Betondiću, Državni arhiv Dubrovnik, Obiteljski arhivski fond Čingrija, III-2). Sorkočevićev prijepis poslužio je pak kao predložak za prvo tiskano izdanje Gradićeva *Plama sjevskog* – koje nije izašlo 1882. godine, kako tvrdi Brlek (1952: 80), nego već 1865. godine, kako točno navodi Vekarić (2014: 102). No najvažniji rukopis Gradićevih djela svakako je rukopis AMB 429, do danas nažalost sasvim neproučen. I taj je rukopis bio u rukama Ivana Marije Matijaševića, koji mu je dao naslov *Oca*

Ignacija Gradića Dubrovčanina Družbe Jezusove skladanja. Među Gradićevim skladanjima uključen je i prijepis *Plama sjeverskog*. Ovaj zbornik Gradićevih djela posebno je važan jer se u njemu, kako sudimo, većim dijelom čuvaju Gradićevi autografi, koje ovjeravamo prema Gradićevim pismima sačuvanima u već spominjanoj korespondenciji Đura Matijaševića. Jedan fragment ovog rukopisa (str. 509-532) danas se, kako utvrđujemo, nalazi uvezan u kodeks IV. b. 86 Arhiva HAZU u Zagrebu, u kojem je Ivan Marija Matijašević okupio različita rukopisna duhovna štiva.

*

Molto Reverendo Padre Padrone Colendissimo

[Rukom Ivana Marije Matijaševića: risposta 18. Maggio 1756]

Li tre diversi Poematti, con li quali son stato in due volte regalato da Vostra Reverenza meritano d'esser collocati fra le gioje, e diamanti, o fra li piu pretiosi aredi di questo mondo; e se da me non sarrano tanto fortunati, almeno con somma diligenza sarrano riserbati, e custoditi. Gia li Sonetti di Castratovich, e di Gioanni Francesco Gondola mostrano evidentemente l'eccellenza degli loro autori; ma quello poi di Padre Ignatio Gradi intitolato Plam Sieverski m'ha sorpreso tanto, che piu d'una volta tornavo a rilegere il suo nome, perche (per dirli la veritta) di quel nostro Gessuvita non tanto me n'aspetavo. Insomma io li ringratio sommamente come per le compositioni, cosi anche per il suo travaglio nel copiarle, mentre l'eccesso della sua bontà ha trapasato i limiti della nostra conventione, che era imprestare solamente un all'altro quelle cose, che possono averi, accio le fatiche degli nostri antichi, con le quali si segnalavano, non si perdano in una eterna oblivione. Poi che a Ragusa oggi giorno tutto si vive alla moda: la sinceritta delli nostri magiori; l'essatezza del loro governo; li studii, che fecero; le oppere, che ci lasciarono, particolarmente in lingua slava, tutto viene ad essere pressentemente sprezzato. Spira l'aria Francese; il caffè per le case, e gl'abbiti italiani risplendono; quello, che non è foresto, non c'agrada. Io poi, che tanto non mi son inimicato dell'antichità, e delle belle attioni de nostri Magiori, vorei che Vostra Reverenza mi comandasse con tutta libertà per quelle compositioni, o sonetti illirici, che piu vi piacciono, si per testimonianza della loro virtù, si anche perche non resti la sua libreria priva di tutto quello che io l'ho, e di quelle cose, con le quali potrei servirla, a cui mi sottoscrivo con core

Di Vostra Paternità Molto Reverenda

Cannosa li 2. Maggio 1756.

Devotissimo et Obligatissimo Servitore
Michiele Resti

[Dodano Rastićevom rukom na drugoj strani lista:]

Nemoimi kratiti, poslatmi kad usmobufc onò libarze, sa koiesante onomadnek molio, i pissatmi da snam, kossu uccinilli onnè opetta dvie Comedie Suncianizu, i Ariadnu, i koiega godifcta, iersamih provifciò, bef daie na gnimma upisano, i cigoveffu, i kadsu bili uccignene.

[Adresa:]

Al Molto Reverendo Padre Padrone Colendissimo
Padre Giammaria Mattei
della Compagnia di Gesù
Ragusa

Pismo 3: Matijašević Rastiću, 18. svibnja 1756.

Nacrtr odgovora Ivana Marije Matijaševića Mihi Rastiću na njegovo pismo od 2. svibnja, doneseno iznad, sačuvan je u rukopisu broj 2343 Arhiva Male braće u Dubrovniku. Nacrtr je pisan na praznim stranicama prvog Rastićeva pisma (ovdje Pismo 1) iako je riječ o odgovoru na drugo Rastićevo pismo (ovdje Pismo 2). U transkripciji smo nastojali prenijeti sve Matijaševićeve ispravke kako bi se vidjelo kako je pristupao pisanju na hrvatskom jeziku; gdje se ispod križanja ne vidi prvotno napisana riječ, svako nama nečitljivo slovno mjesto obilježili smo znakom x. Sve što je dodano iznad retka ili sa strane, kao popravak ili kao naknadna misao, uvedeno je znakom ^.

U pismu Matijašević prenosi podatke o autorstvu *Arijadne* i *Sunčanice*. Tiskani primjerak izdanja *Arijadne* iz 1633. godine koji se opisuje kao »vas razdrt i ištećen« vjerojatno je jedan od dva nepotpuna primjerka ovog djela koja su se nekoć čuvala u Knjižnici samostana Male braće u Dubrovniku, ali koja su po svojoj prilici iskorištena kako bi se, negdje između 1919. i 1938. godine, sastavio jedan potpun primjerak, danas čuvan pod signaturom 82-III-2 (vidi Gundulić 1877: VI; Gundulić 1919: XCIX; Gundulić 1938: 97). Začudo, u tom novosastavljenom primjerku uvezana je i rukom improvizirana naslovnica te na njezinoj poledini drugom rukom zabilježen popis likova iako i naslovnica i popis preživljavaju u sadašnjem obliku ovog primjerka i na tiskanim listovima. Za naslovnicu je teško reći tko ju je pisao, ali nije isključeno da je to bio upravo Matijašević; popis likova sigurno je dodan rukom Ambroza Markovića, o čijem se bavljenju Gundulićevim djelima više može naći u Lupić i Bratičević 2017. U jednom od Matijaševićevih rukopisnih zbornika u kojem su skupljeni različiti književni tekstovi na hrvatskom jeziku nalazi se i nepotpun prijepis Gundulićeve *Arijadne* (rukopis AMB 200; tu je nekoć, kako se vidi iz staroga kataloga [Kaznačić 1860, rukopis pod brojem 8],

upravo ispred ovog prijepisa bio uvezan i jedan krnji tiskani primjerak *Arijadne*, vjerojatno onaj primjerak koji Matijašević opisuje kao »vas razdrt i ištećen«). Ovaj prijepis *Arijadne* ne potječe ni od Matijaševićeve ni od Rastićeve ruke, no važno je primijetiti da je naslovni list dodao Rastić. Moguće je, prema tome, da je upravo ovaj prijepis Rastić ustupio Matijaševiću kako bi on upotpunio svoj tiskani primjerak iako Matijašević, očito u tom trenutku poznavajući prijepis samo po Rastićevu spomenu, u pismu kaže da se veseli »da ste se vi *cijela* dobavili rukopisa, po komu moću lasno izvidati rane ovega našega pripisa ter iskrpiti njegove razdrtine« (isticanje naše).

Rukopisna predaja *Sunčanice* vrlo je složena i zapravo još uvijek nedovoljno proučena unatoč sveobuhvatnim nastojanjima u Hamm 1962. Prijepis iz 1662. koji Matijašević spominje na prvom mjestu danas je dio kodeksa AMB 365. Prijepis pak koji bilježi godine 1632. i 1673. danas se čuva kao dio kodeksa AMB 270 (neprecizno bilježimo, u Lupić i Bratičević 2018: 134, da je prepisivač Ivan Marija Matijašević; Matijašević samo dodaje nekoliko informacija na naslovnom listu kao i popis likova, a u samom tekstu između redaka bilježi varijante prema već spomenutom starijem prijepisu iz 1662). Rastićev prijepis *Sunčanice* danas je dio kodeksa AMB 502; bilješka na početku, također pisana Rastićevom rukom, prenosi podatke koje donosi upravo ovo Matijaševićovo pismo. Očito je Matijašević Rastiću nakon razmjene pisama posudio spomenute kodekse jer u jednom se od njih (AMB 270: 79) vidi trag Rastićeve ruke. No čini se da se Matijašević ni sam nije najbolje snalazio u zbirci rukopisa koja mu je bila dostupna. Naime, on uopće ne spominje Gleđevićev prijepis *Sunčanice* (danas AMB 196) iako je na naslovnicu tog prijepisa još 1754. godine vlastitom rukom zapisao podatak o njegovoj pripadnosti Isusovačkom zavodu. I prijepis *Sunčanice* koji se danas nalazi u AMB 197 sadrži tragove Matijaševićeve ruke, samo nije jasno datiraju li oni prije ili poslije ovog pisma upućenog Rastiću.

Gradićevo stvaralaštvo i u stihu i u prozi, od kojega Matijašević kaže da ima »nemale biljege«, sačuvano je u rukopisu 429 Arhiva Male braće u Dubrovniku (vidi bilješku uz Pismo 2 iznad).

Matijaševići i Rastićevi prijepisi pjesama Dominka i Šimuna Zlatarića bili su poznati Peru Budmaniju, priređivaču djela Dominka Zlatarića za Akademijinu seriju Stari pisci hrvatski. Budmanijev rukopis *c* (danas rukopis III. d. 170 Arhiva HAZU u Zagrebu; Budmani ga navodi pod signaturom IV. a. 85) Matijaševićev je prijepis, dok je njegov rukopis *d* (I. b. 24 također u Arhivu HAZU u Zagrebu) Rastićev prijepis. Budmani zaključuje da je Matijašević prepisivao od Rastića, ali iz ovog pisma proizlazi da je i Rastić primao rukopise dvojice Zlatarića od Matijaševića.

Don Baldo Pervani (1721-1781) bio je svećenik Dubrovačke nadbiskupije i neko vrijeme njezin tajnik (Arhiv Dubrovačke biskupije, Matična knjiga krštenih, Dubrovnik – Grad, sv. 8 [1711-1728], f. 137r; Matična knjiga umrlih, Dubrovnik – Grad, sv. 8 [1769-1796], f. 163r; Državni arhiv Dubrovnik, Diplomata et acta saec. XVIII, 178, 83 i 85). Spomenuti Mato Marojević možda je Mato Marinov Bunić

(1713-1790), od kojega su ostala sačuvana pisma Jacopu Coletiju (Biblioteca del Civico Museo Correr, Venecija, Fondo Cicogna, MS 3201). U tim pismima, pisanim tek sedamdesetih godina osamnaestoga stoljeća, Bunić redovito spominje Matijaševića kao prijatelja, a čini se da su se njih dvojica tada zajedno zauzimala kod pripadnika vlastele da Senat prihvati pokroviteljstvo Coletijeve *Povijesti dubrovačke crkve* (u *Illyricum sacrum*, sv. 6).

*

Odgovor

Prisvietli Gospodaru

Vasce millosti primechajuse fa k' menni ~~harliti~~ ^docih^, i obogattitime. Primih u mallo dana ~~predgne nedjelje~~ ^o pocetku ovega mieseza^ dva vascia lista blagochiom i dobrottom vechie ifpisana negoli perom, i fajedno s' pærviem proscene pjesni, ter nove vasce fapovjedi, ke fasve ~~dasu~~ ^ersu^ ù bàh malle, nisctanemagne veomamisu draghe, ziech er fbiglno fciudim djellim kafatvamse verna sluga. Pokærtiosam sasviem tiem vechie dana, radi er moje redovnicke fabave s mnogomi slobode a slufcba ~~itko ako~~ duhovna ~~oko duscia~~ ^prema^ iskærgnieh punno vriemena i pameti trattémi. Nemojtemi dake u tomu fãrieti, ~~negò~~ ^nu^ blaghiem obfirom moju slufcbu obasjajte.

Ariadna^je^ Tragedia jef Giva Frana Gundulichia, i p slavnoga Spievaova, ki od pedeset godiscta priminu G. G. 1638. Pri ~~svieh~~ ostalih ~~mnofieh~~ svoieh slofcenjeh tasctieh ~~ovo obglie~~ ^ovu Tragediu^ obgliubi ^skladalaz,^ i toga radi ne htje ostavitju ^doma^ usighielizom neghiu ifvede na svjetlos ~~od~~ svjeta^ovnu^ prof sckripe od kgnifcne pritisctenize G. G. 1633. u Marka Salvioni u Jakinu G. G. 1633. Imamxx pri rukah jedan taki pritescten pripis ~~navas~~ nu vas rafdært i isctechien: veselimse dake dastese vi ziela dobavili rukopisa, po komu motchiu lasno ifvidati i ~~iskærpiti~~ ranne ovega ~~mo~~^nasce^ga pripisa, ter iskærpiti ngegoue rafdærtine. Stavgliamse davam niesam josc fadovoglio, ~~zie~~ ziech erme upràsciate kad bí ovo prikafanje slofceno, kad puku Dubrovackomu p ter od ké drufcine prikafano. O temu nefnam niscta; samovam mogu rieti da prie G. G. 1620. ~~da~~ je b skladjeno bí, i rafneseno po rukah kgnifcnieh ~~gliudi~~^ká^, i akomi dopusctivate gâtati rekobih da nie toga ~~godiseta~~ ^lieta^ bilo velle stàro. Toj vadim if x Poslanize ^pisane na pærvu octumbra 1620^ kom isti Pjesnik pokloni svoje Pjesni pokorne Maru Mara Bunichia, er u gnoj immenovajuchi svoja ~~taseta~~ i isprafna skladanja meu najposledniem Ariadnu pribraja na ovi nacin = Galateu, Dianu, Armidu, Posvetiliscte Gliuveno, Proferpinu Ugrabglienu, Cereru, Kleopatru, Ariadnu, Adona, Koraglku od Scira = ~~Ako~~ vasee

Suncianiza Skladanjeje Sciscmunda Gundulichia sina fgàr recenoga Giva, ki bivsci ^knefom^ na 22. Rujnoga to jes Settembra G. G. 1682. u ~~Dvoru~~ ~~Knefom~~ priminuo, radi ifvedosega if ~~Dvora~~ cinechimu ukopnu cias ifuedosega if dvora s' lovórnem vjenzom na glavi, kako onega ki u pjesnivieh trudieh ne mallu istinito

eias hvalu i glas biasce steko. Ovoga prikafania dva imam rukopisa. Pærvije dospieven na 15. Studenoga to jes *Nouembra* G. 1662. *Drughi* G. 1763: Drughi na pelizah velise pifpisan G. 1632. a unutra G. 1673. niti umiem ugonenuti koieje godiscte istinito. Svemie ostalo skroveno o ovemu *skladanju* ^slofcenju^ . Ako *Vasce Gospostvo* scto ino van recenoga ufbude obafnati vjerujem dachietese dostojati to i menni occitovati.

Sctomi velite o ^nascemu^ Ozu Ignaziu Gradichiu niemi niscta ciudno, u koliko fnam da od puka nascega ~~nie toliko bio~~ ^ne biasce^ ziegnen koliko ^se^ biasce prilieno primasce. On parjajuchi^javsci^ i plescechi sve svjetovne tasctine uklonise u sienne skroviscta redovnickoga, x-toliko vechie Bogu mio, koliko magne na svietu pofxxa priprodasce svoje kreposti. ~~Od~~ Ovefieh imam ia ne malle biglieghe, a osobito nacina i mochi u oba dva slovinska skladanja illiti u rafdricsceno illiti u pjesnivom mjerrom svefano. Kadme ufbudete pociastiti vasciom namierom ~~u mo~~ u momu stanu nechiu uskratiti ^minuti^ prikafatvam nove plode gnegova uma i mudrosti.

Primieriosam vasciu Jeghiupku s' mojijem stariem rukopisom, i nasciosam kojugod ~~ne veliku~~ vechje drobnieh raflikosti menni korisnieh. Toga van ~~naghiot~~ da ^ufriosam er^ u vascemu pripisu jednaje priskocena cetveroredka, alliti struka, kuchiuvam poslati pripisanu, kadvam povratim vasce millosti. Sctechi ovu priliepu piesan i ostale gnioj prikladne mnokratsam ufdahnuo scialechi nasc vik u komu ~~nase liepi~~ ^rodni^ slavni jefik toli rufcno u fabitje vidise ^po^metnut; nu iosc vecchje ^poboglievscise^ na nasce stare, ki uresceni tolikiem umom i nacinom u pjesni, viscgne dare u tasctine ne mallo sctetne ^i prikorne^ obratisce, ~~kopajuchi~~ sebi sebi i drufiem prfrok tvorechi. ~~Blago~~ Tescko gnima ako na brieme ne ikkajasce svoje mladodne fâhode.

Bivsci vi dobro vjescti nasciem redovnickiem ~~fakonom~~ ^naredbam^ domislitichietese lasno fa ziech cesa ne ~~seghem~~ scgljuvam sciuighienu tragediu. ~~Om~~ Ov^aje postavgliena u nascioj Kgnifcnojshranni, i toga radi van nascega stana pustitse nemofce. Kad vi ufbudete u gradu varhu togchiamo govoriti, fa ifnachi nacin da i u tomu xxx vasce sceglie ufbudu namirene. U toliko ~~fa davam~~ cimse tamo nahodite scgliemvam liep rukovet piesni Dinka Slatarichia i Scimuna gnegova sina, ~~xxxxx~~ Ghetaldichia oza G. Ore Seisekove, i takovam ^koje vasciom liepom rukom pripiscivsci^ nechievam nestati liepe ^f ugodne^ sabave x-i ~~moe~~ hiete novu skititi kicieu na toj fa ulmnofciti vasciom liepom rukom piesnive vasce rukopise. Kadmi ufbudete ove vratiti ^te dopisati dopripisati^ iskachiu sctogod drugo ciemvas pociastiti.

Na sværhu molimvas dami piscete jesteli sctogod isprosili pjesni rukopisa G. Mata Marojeva, alliti D. Balda Peruani. Dærfciteme u vascioj zjeggenoj milosti poklise podpiscivam

Vascega Posctovanoga Gospostva

if Dubrovnika na 18. Svibana 1756

mного dærfcian i podnifcen sluga

Ivo Maria Mattei D. J.

POPIS CITIRANE LITERATURE

- Brek, Mijo. 1952. *Rukopisi Knjižnice Male braće u Dubrovniku*. Knj. I. Zagreb: JAZU.
- Brek, Mijo. 1954. »Tri rukopisna kodeksa iz dubrovačke prošlosti«. *Anali Historijskoga instituta JAZU u Dubrovniku* 3: 135-147.
- Crijević, Serafin Marija. 1975-1980. *Dubrovačka biblioteka / Bibliotheca Ragusina*. Ur. Stjepan Krasić. 3 sv. Zagreb: JAZU.
- Deanović, Mirko. 1935. »Odrazi talijanske akademije 'degli Arcadi' preko Jadrana: 2. dio«. *Rad JAZU* 250: 99-223.
- Deanović, Mirko. 1951. »Talijansko-hrvatsko-ruski rječnik iz godine 1751«. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Zagrebu* 1: 567-612.
- Deanović, Mirko. 1952. »Dnevnik Iva M. Matijaševića«. *Anali Historijskoga instituta JAZU u Dubrovniku* 1: 279-330.
- Gundulić, Ivan. 1877. *Djela*. Ur. Armin Pavić. Stari pisci hrvatski, IX. Zagreb: JAZU.
- Gundulić, Ivan. 1919. *Djela*. 2. izd. Ur. Đuro Körbler. Stari pisci hrvatski, IX. Zagreb: JAZU.
- Gundulić, Ivan. 1938. *Djela*. 3. izd. Ur. Đuro Körbler, pregl. Milan Rešetar. Stari pisci hrvatski, IX. Zagreb: JAZU.
- Hamm, Josip. 1962. »Gundulićeva *Sunčanica*«. *Građa za povijest književnosti hrvatske* 28: 5-193.
- Kaeppli, Thomas i Shooner, H. V. 1965. *Les manuscrits médiévaux de Saint-Dominique de Dubrovnik. Catalogue sommaire*. Rome: Sainte-Sabine.
- Kastropil, Stjepan. 1954. *Rukopisi Naučne biblioteke u Dubrovniku*. Knj. I: rukopisi na hrvatskom ili srpskom jeziku. Zagreb: JAZU.
- Kaznačić, Ivan August. 1860. *Biblioteca di fra Innocenzo Ciulich nella libreria de' RR. PP. Francescani di Ragusa*. Zara: Tipografia Governiale.
- Kniewald, Dragutin. 1957. »Joannes Conversini de Ravenna, dubrovački notar 1384-1387«. *Glas Srpske akademije nauka* 229, Odeljenje literature i jezika, nova serija 3: 39-160.
- Kolendić, Petar. 1906-1907. »Grizićev izvještaj o dubrovačkim književnicima prvih godina XVIII vijeka«. *Srđ* 5: 727-732; 6: 106-109.
- Lučić, Josip. 1992a. »Ivan Marija Matijašević i njegov rukopisni fond u biblioteci Male braće u Dubrovniku«. *Isusovci u Hrvata*. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija »Isusovci na vjerskom, znanstvenom i kulturnom području u Hrvata«. Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, 1992; 109-122.
- Lučić, Josip. 1992b. »Matijaševićevi zapisi o crkvama u Vrbici i Lozici (Dubrovnik) iz 18. stoljeća«. *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 33: 479-485.

- Lučić, Josip. 1993. »Lopud u opisu Ivana Marije Matijaševića god. 1773.«. *Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka* 4: 13-26.
- Lupić, Ivan. 2010. »Nove teorije i stare knjige«. *Forum* 49: 1192-1238.
- Lupić, Ivan. 2012. »Tekstološka načela, kritička izdanja i kroatistička znanstvena zajednica«. *Forum* 51: 557-589, 894-957.
- Lupić, Ivan. 2016. »Posvetne poslanice u drugom izdanju Držićeve *Tirene* (1607)«. *Filologija* 67: 65-98.
- Lupić, Ivan i Irena Bratičević. 2017. »'Jaoh, a sada sve je inako': o kritičkoj izdaji Gundulićeva *Osmana*«. *Colloquia Maruliana* 26: 89-155.
- Lupić, Ivan i Irena Bratičević. 2018. »Literary Collectors as Literary Scribes: The Case of Đuro Ferić (1739-1820)«. *Poznańskie Studia Slawistyczne* 14: 129-147.
- Miović-Perić, Vesna. 1996. »Ulomci korespondencije Rajmunda Kunića«. *Analitički Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 34: 31-47.
- Tatarin, Milovan. 2009. »Matijašević, Ivan Marija«. *Leksikon Marina Držića*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslava Krleža. Sv. 1: 481-482.
- Vekarić, Nenad. 2014. *Vlastela grada Dubrovnika. Svezak 5: Odabrane biografije (E – Pe)*. Zagreb – Dubrovnik: HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- Vekarić, Nenad. 2015. *Vlastela grada Dubrovnika. Svezak 6: Odabrane biografije (Pi – Z)*. Zagreb – Dubrovnik: HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- Vojnović, Konstantin. 1895. »Bibliografski pabirci iz dubrovačkih arhiva«. *Starine JAZU* 27: 208-215.
- Vojnović, K[onstantin]. 1896. »Prilozi k arhivalnijem pabircima dubrovačkijem«. *Starine JAZU* 28: 1-96.
- Zlatarić, Dominko. 1899. *Djela Dominka Zlatarića*. Ur. P[ero] Budmani. Stari pisci hrvatski, XXI. Zagreb: JAZU.